

Souvislost výchovy dítěte ve víře s jeho psychologickým vývojem

Dítě má v každém věku před sebou nějaký **vývojový úkol**. Nepřišel sám od sebe, je daný lidstvu od Boha. Dítě by ho mělo splnit ve věku, který je k tomu určen. Má předpoklady k tomu, aby ho splnilo správně, má-li k tomu všechny podmínky zvnějšku. Úkol, který má splnit, není jen úkolem pro dané období. Provází nás až do smrti. V určitém věku však „startuje“. Pokud to nenastane, nebo s nějakými problémy, nemá dítě dobře položený základ pro pozdější vývoj.

Co se stane, když dítě svůj vývojový úkol v daném období nesplní? Postupuje také dále, ale s jakýmsi břemenem, nejde mu to lehce. S tímto zraněním se může nebo nemusí vypořádat. Pokud v dalším období nesplní úkol, klopýtá dále.

Někteří autoři nepojmenovávají „vývojový úkol“, ale konflikt, kterým člověk odmalička prochází.

Ze znalosti tohoto psychického vývoje dětí můžeme odvodit i jeho možnosti přijímání a prožívání víry v Boha.

Jednotlivé etapy a jejich vývojové úkoly a konflikty:

0. – 1. rok

V nejranějším dětství má dítě úkol prožít **prožitek základní důvěry ve svět a v sebe samého**. Dítě je nastaveno na přijímání, vstřebává to dobré, co mu přichází a učí se to přijímat. Potřebuje prožít, že ho všichni mají rádi a že může bez starostí přijímat vše, co mu dávají, protože je to dobré. Rodiče je milují a nikdy je neopustí, i když se dějí špatné věci. Proto vše nakonec dobře dopadne. Tím je ke konci prvního roku života vytvořen základ všech hlubokých citových vztahů, se kterými dítě prožívá další život. Čím více lásky vkládají rodiče do výchovy dítěte, tím hlouběji se vytvoří studánka a dítě z ní může čerpat. Tu je třeba dále dolévat. V prvním roce života ji hloubíme. Další vztahy nám ji dolévají.

Jde tedy o konflikt mezi základní důvěrou v život a základní nedůvěrou. Splnění tohoto vývojového úkolu dává předpoklad, že v dítěti vznikne správný prototyp jeho vztahu k Bohu jako k milujícímu Otci. Vždy, když se dítěti něco stane, jde hledat útěchu v náručí maminky. V dospělosti by to člověk měl dokázat vůči Bohu.

1. – 3. rok

Kolem 1,5 roku dochází k velké proměně, tzv. druhému narození, kdy se v dítěti **zrodí osobnost**. Uvědomí si svoji odlišnost od maminky. Dítě se vymezuje vzdorem, naráží na to, že ne vše, co chce, mu rodiče dovolí a je pro něj dobré. V tomto období se vytvářejí základy vůle. Dítě postupně poznává své hranice, které by měly být dítěti přiměřené. Tyto hranice mu však musí být stanovovány.

Jde o konflikt mezi autonomií vlastní osoby a studem a pochybami. Zdravá důvěra v sebe a ve své schopnosti a položení hranic mezi sebe a řád jsou důležité proto, aby svět byl dítěti srozumitelným a bezpečným.

Dítě vědomě začíná zažívat modlitbu v rodině. Je třeba zavést rituál večerní modlitby – nutně je potřebuje. To ho přitáhne přes jeho nepokojnou vůli, aby se podrobilo. Kolem tří let si dítě začne hlídat rodinné rituály, aby se dodržovaly. Mše svatá je pro dítě dlouhá, je třeba mu dávat vhodné podněty (knížka s křesťanskou tematikou, využívat výrazných symbolů ve mši a upozorňovat dítě na ně, umožnit mu v době mimo bohoslužbu „osahat si“ pod dohledem dospělého prostor kostela apod.).

3. – 6. rok

Dochází ke „zvnitřnění“ rodičů: dítě se identifikuje s maminkou, i když s ní pořád není. Napodobuje maminku, maminka „mluví z dítěte“. Děti se dokáží ovládat a poslechnout maminku. Vytvářejí se základy svědomí. Týká se to pokynů z denního života, ne morálního vývoje. Dítě je schopno autoregulace – schopnosti řídit sám sebe. Nesmí se ale přetěžovat jeho svědomí, aby nedocházelo k častějšímu pocitu viny než uspokojení ze sebe sama.

Jedná se o konflikt iniciativy a pocitů viny, dítě potřebuje souhlas rodičů se svým chováním, rodiče jsou mu oporou a jistotou. Dítě je schopno vzít na vědomí existenci Boha jako postavy nadrodičovského typu – věřit mu, nebo se ho bát, případně s ním smlouvat ve stylu „něco za něco“. Dítě potřebuje zažívat od rodičů odpuštění; velmi vnímá příklad rodičů. Dobro a zlo rozlišuje podle důsledků, ne podle úmyslu. Je schopno dostát základním podmínkám, aby mohlo být uvedeno do svátostného života. U dětí, které jsou od mala vychovávány v křesťanské víře, se doporučuje příprava ke svátostnému životu před vstupem do školy, projeví-li dítě první touhu po tomto způsobu setkávání se s Pánem Ježíšem.

6. – 12. rok

Dítě se setkává s hodnocením výkonu, a to podle objektivních kritérií a ne podle možností dítěte. Nerozlišují se dispozice dítěte. Ve školce děti nebyly hodnoceny – všechny obrázky byly na nástěnce. Dítě prvně dostává informaci o tom, zda je nebo není pilné, úspěšné. Toto hodnocení se začne velmi dotýkat jeho sebevědomí. Utváří se výrazně jeho **sebevědomí**.

Paní učitelka bývá v první třídě vždycky velmi oblíbená. Děti mají tendenci ji milovat a její hodnocení si berou jako hodnocení sebe sama.

Děti jsou podněcované soutěžení. Děti se snaží, aby měly co nejlepší výsledky – jedničky, hvězdičky. Když se dlouho snaží a nepřináší to efekt, tak se přestanou snažit, neboť je to vyčerpává. Děti se staví k problémům jako že jim jsou jedno, a tím si snižují hodnocení sebe sama. Důsledkem pak je, v době dospívání hledají spíše skupinu lidí, kteří je vezmou takové, jací jsou.

Ve víře by se děti neměly setkávat se soutěžení a hodnocením výkonu, ale naopak by měly být pověřovány drobnými službami, aby to pozitivně ovlivnilo utváření jejich sebevědomí. Kladný vliv má utváření společenství na dětských prázdninových akcích.

Konflikt tohoto období spočívá mezi snaživostí a pocitem méněcennosti. I svůj vztah k víře dítě přizpůsobuje hodnocení od svých vrstevníků. Proto je třeba, aby rodiče dítěti prožívání víry nespojovali s výčitkami a nařizenými, ale spíše s nimi hovořili o své víře a otevírali jim nové obzory. Děti by měly být uvedeny do četby Písma svatého a modlitby s Písmem.

12. – 19. rok

Jde o období komplexní proměny pubescenta v dospělého člověka a odmítnutí jasného světa dětství. Děti nejsou ochotné identifikovat se světem dospělých. Probíhá konflikt mezi identitou a zmatením rolí.

Jde o období, kdy se rozhoduje o osobním přijetí víry, proto je nutné vytvořit prostor pro kladení otázek a odpovídat na ně.

Zpracovala Marie Zimmermannová podle přednášek PhDr. Ivany Bernardové (České Budějovice, červen 2011) a PhDr. Ludmily Bartůškové (Velehrad, říjen 2009). Srpen 2011.